

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

 Recoverable Signature

X 10-00-6/17.06.2022

Signed by: Maria Kuzova Lenqerova-Lybomirova

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

На Ваш № 145 КД/17.05.2022 г.
к. д. № 8 от 2022 г.

СТАНОВИЩЕ

от НАДЕЖДА ЙОРДАНОВА – МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО
ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 8/2022 Г.

**УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,**

С определение на Конституционният съд от 17 май 2022 г. съм конституирана като заинтересована страна по конституционно дело № 8 от 2022 г., образувано по искането на главния прокурор на Република България за установяване на противоконституционност на чл. 329, ал. 1 и ал. 2 от Наказателния кодекс (НК) (обн., ДВ, бр. 26 от 2.04.1968 г., посл. изм. бр. 9 от 2.02.2021 г.).

Конституционният съд на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията във връзка с чл. 19, ал. 1 от Закона за Конституционен съд (ЗКС), с посоченото по-горе определение е допуснал искането на главния прокурор за разглеждане по същество.

Според вносителя оспорените разпоредби противоречат на чл. 4, ал. 1, ал. 2 и чл. 48, ал. 1 от Конституцията. В искането се поддържа, че чл. 329 НК не съответства на правото на труд,

признато от ООН с Всеобщата декларация за правата на човека (чл. 23 и чл. 24) и нормативните актове на Европейския съюз (чл. 15 от Хартата на основните права на Европейския съюз), и на чл. 48, ал. 1 от Конституцията, който „прогласява правото на труд като изконно човешко право, не и като задължение“. Посочва се също, че оспорената разпоредба от Наказателния кодекс е в конфликт с Основния закон поради различното отношение към труда, прогласено в него, от една страна, и създаденото от разпоредбата задължение за лицата, получаващи доходи по непозволен или неморален начин да полагат общественополезен труд, за да не осъществяват престъплението.

В искането се изтъква също, че възприемането на труда като задължение и единствен източник на доходи е функция на тоталитарната държава, докато „в настоящата Конституция, според чл. 4, ал. 1 от която, България е правова държава, източниците на законни доходи на гражданите могат да бъдат най-различни, включително и нетрудови такива“. Оценката за нравствената им страна, според вносителя, не следва да има отношение към наказателно правната защита на съответните обществени отношения.

В искането си главният прокурор се позовава на принципа на законоустановеност на престъпленията – един от основните принципи в наказателното право, посочен от Римския статут на Международния наказателен съд, в сила от 1.07.2002 г. и ратифициран от всички държави членки на ЕС. Посочва се, че „условието за законоустановеност на престъплението е изпълнено, когато от текста на приложимата разпоредба и при необходимост от тълкуването ѝ, субектите на съответното право са в състояние да разберат за кои действия и бездействия се предвижда наказателна отговорност. Доколкото с определено поведение не се нарушава закон, преценката за това дали то е морално и приемливо от обществото е субективна и не може да бъде критерий за наказателно - правна санкция, тъй като е елемент от правото на личен живот и не се нуждае нито от правно разрешение, нито от правила за извършване. Поддържа се, че оспорваната разпоредба „накърнява правната сигурност и е в конфликт с материалната справедливост, въздигната във висша ценност в Преамбюла на Конституцията и развива и разбирането на Конституционния съд за правова държава“. Вносителят изброява разнородна съдебна практика по приложение на оспорените разпоредби, които според него са твърде общи и позволяват разширително тълкуване, което е недопустимо в наказателното право.

В качеството ми на конституирана по делото страна изразявам следното становище по предмета на делото:

Относно установяване на противоречие на чл. 4, ал. 1 и ал. 2 от Конституцията, съгласно който правовата държава се управлява според Конституцията и законите и чл. 48, ал. 1 от Конституцията, който създава правото на труд с чл. 329 НК.

Преамбюлът на Конституцията, в аспекта на принципите на социалната и правовата държава и тяхното развитие в Основния закон, предвид систематичното място на чл. 4 и чл. 16 като основни начала на Конституцията, на чл. 48, ал. 1 и ал. 5 от Конституцията – като основно право на гражданите, отразява значимостта на визираните принципи в българския правен ред като ценности от висш порядък (Решение № 1 от 16 януари 2018 г. по к. д. № 3 от 2017 г.).

Свободата на труда като основен принцип на правната уредба се съдържа както в Конституцията, така и в чл. 23, т. 1 от Всеобщата декларация за правата на човека, който прогласява правото на всеки човек на свободен избор на работа. Съгласно чл. 6, ал. 1 от Международния пакт за икономически, социални и културни права, правото на труд включва правото на всеки човек да има възможността да изкарва прехраната си чрез работа, която е свободно избрана и приета. В чл. 1 от Европейската социална харта, се предвижда възможността всеки да се издържа от професия, която е избрал по свободна воля. В чл. 15, т. 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз /2000/С 364/01/ е установен принцип, съгласно който всеки човек има право да работи и да упражнява свободно избрана или свободно приета от него професия. Въпросът за правото на труд на ниво право на Европейския съюз е разгледан детайлно от съда в Решение № 11 от 22. 11. 2011 г. по к. д. № 8/2011 г. В него е прието, че правото на труд е гарантирано от Хартата на основните права на Европейския съюз. Практиката на Съда на Европейския съюз възприема принципа, че ограничения върху осъществяването на свободата да се упражнява определена професия са недопустими в случаите, когато преследваната цел е непропорционална или е налице прекалена намеса, накърняваща същността на гарантираното право.

Съгласно чл. 48, ал. 3 от Конституцията се предоставя правото на всеки гражданин свободно да избира своята професия и място на работа. По този въпрос практиката на Конституционния съд е постоянна (Решение № 8 от 27. 07. 1992 г. по к. д. № 7/1992 г.; Решение № 1 от 11. 02. 1993 г. по к. д. № 32/1992 г.; Решение № 3 от 13. 04. 2006 г. по к. д. № 4/2006 г.; Решение № 11 от 02. 10. 2012 г. по к. д. № 1/2012 г.).

В своята последователна и безпротиворечива практика Конституционният съд приема, че гарантирането и защитата на труда от закона е сред основните конституционни начала поради „значимостта на труда като условие за нормално и достойно човешко съществуване“ (Решение № 14 от 23.11.2000 г. по к. д. № 12/2000 г.). Но като всяко право, правото на труд дава и възможността то да не бъде упражнено. Днес, съгласно действащата Конституция от 1991 полагането на труд е установено като право (чл. 48, ал. 1) и е свързано с личността и нейното развитие, поради което води до отпадане на определянето му като общественополезен и следователно разпоредбата на чл. 329 НК няма обект и не предоставя защита. Също така, следва да се държи сметка и за обстоятелството, че чл. 329, ал. 1 НК е създаден; за да гарантира изпълнението на конституционното задължение за полагане на общественополезен труд, предвидено както в Конституцията от 1947, така и в тази от 1971 г., каквото в сегашната Конституция липсва. В този смисъл неупражняването на правото на труд не може да бъде преследвано с каквато и да е форма на държавна принуда.

В Тълкувателно решение № 29 от 29.XI.1984 г. по н. д. № 20/84 г., ОСНК Върховният съд, ОСНК приема, че общественополезен е трудът, който се влага в държавни предприятия, учреждения, в кооперации или обществени организации и разрешени свободни професии - художници, композитори, писатели, музиканти, регламентирани занаятчии, лица, които упражняват разрешени производства, търговска или друга дейност. Общественополезен е и трудът, положен в дейности, които не са регламентирани и не са забранени като работа в домакинството за отглеждане и възпитание на децата в семейството, в производството на селскостопанска продукция в личното стопанство и др.

В същото Тълкувателно решение се сочи, че не е общественополезен трудът, който се полага в забранени професии или дейности, като незаконна търговия, предприемачество, комисионерство, спекула, хазарт и др., а също така и трудът, вложен в професии и дейности, които са регламентирани, но за които лицето няма съответно разрешение. Следователно пълнолетни и трудоспособни лица не се занимават с общественополезен труд по смисъла на чл. 329 НК не само когато не работят въобще, но и когато упражняват забранени професии и дейности или регламентирани професии и дейности, за които няма съответно разрешение. По неморален начин са придобити доходите от водене неморален начин на живот, като проституция, сводничество, просия и др. Набавянето на средства чрез проституция противоречи на общоприетите правила за поведение (морала), съгласно задължителните указания дадени в същото тълкувателно решение.

В Тълкувателно решение № 2 от 16.07.2009 г. на ВКС по т. д. № 2/2009 г., ОСНК е дадено определение на понятието „проституция“, а именно : „извършване на развратни действия с друго, срещу получаване на облага, която щом е занаят, няма еднократен характер, а е дейност на системно извършване или най – малкото на повтарящо се действие за продължителен или определен период от време“.

Разпоредбата на чл. 329 НК предвижда наказателна отговорност за пълнолетно работоспособно лице, което продължително време не полага общественополезен труд, като получава нетрудови доходи по непозволен или неморален начин.

От систематичното място на разпоредбата уредена в глава десета „Престъпления против реда и общественото спокойствие“, а не в глава втора, „Престъпления против личността“, раздел осми „Разврат“ може да се направи извод, че ако едно работоспособно и пълнолетно лице работи и проституира, няма да попадне в обхвата на деянието, но ако не работи и се издържа от проституция – то осъществява състава на чл. 329, ал. 1 НК.

Съдебната практика по чл. 329 НК обаче установява, че проституцията, например, обикновено се извършва от лица, които нямат други източници на доходи, не могат да си осигурят издръжка, както за себе си, така и за членове на семействата им.

Ето защо, деяния като просията и проституцията следва да се преосмислят, предвид правната възможност за наказателно преследване на проституиращите, които всъщност са жертви на сексуална експлоатация и правото следва да им дължи своята закрила.

Промяната в общественоекономическите условия в страната, измененията в правната среда, настъпили след влизане в сила на разпоредбите на чл. 329 НК водят до необходимостта от преоценка на запазването на престъпните деяния, изгубили своята обществена опасност и е в противовес с тенденцията към свръхкриминализация.

В този смисъл, изразявам и принципното си становище, че безспорно ценностните разбирания на обществото, които се формират от религията и морала, от една страна се характеризират със стабилност и устойчивост, от друга - действат като регулатор на поведението, при което налагането от страна на държавата на правни разрешения, които противоречат на установени морални принципи, би засегнало в значителна степен техния регулативен потенциал и значимост. Следва да се има предвид и че в преамбюла на Конституцията е посочено, че неговите създатели са водени от стремежа да изразят „волята на българския народ“, която не може да се разглежда без отчитане на установените му

ценностни разбирания. Правото представлява писана нормативна система. Моралът е съвкупност от неписани правила за поведение. Моралът разчита на общественото съзнание. Безспорен факт е, че правото като система от универсални правила за поведение не може да се разглежда без отчитане на утвърдените в обществото ценности, каквито са религията, моралът и обичаите. Връзката право-морал е отговорна за изграждането на морала и на традиционните семейни ценности, възпитанието на децата и тяхната безопасност и като такава, тя следва да е неразривна и да кореспондира помежду си.

Следва също да се има предвид, че цитираното Тълкувателното решение е постановено в условията на тоталитарна, а не на правова държава и приобщаването на „проституцията“ в обхвата на разпоредбата е извършено не със закон, а с Тълкувателното решение. Всички тези обстоятелства налагат извод, че разпоредбата на чл. 329 НК не кореспондира с чл. 48, ал. 1 и чл. 32, ал. 1 от Конституцията, които гарантират правото на труд и неприкосновеност на личния живот на гражданите и не е съобразена с обществените отношения и с днешния правов ред.

С оглед на всичко гореизложеното може да се заключи, че искането на главния прокурор на Република България за установяване на противоконституционност на чл. 329, ал. 1 и ал. 2 от Наказателния кодекс е основателно.

С уважение,

 Recoverable Signature

X

НАДЕЖДА ЙОРДАНОВА
Министър на правосъдието
Signed by: Nadejda Gueorquieva Iordanova